

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НОВОВОЛИНСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ННІЕМ
Чорний Р. _____
« ____ » _____ 2021 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор
Шинкарик М. І. _____
« ____ » _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«ФІНАНСИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»

ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська справа та страхування»

Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семес тр	Лекції (год.)	Практич. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. Робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік
денна	3	6	28	14	3	4	101	150	6

Робочу програму склала викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін НННЕМ ЗУНУ Бортнік Наталія Володимирівна.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін, протокол №1 від 31 серпня 2021 року .

В.о. завідувача кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
к.е.н., доцент кафедри _____ Кравчук Н.О.

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», протокол № _____ від _____ р.

Керівник групи
забезпечення спеціальності,
д.е.н., проф. _____ Кириленко О.П.

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Фінанси територіальних громад громад»

1. Опис дисципліни «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад»

Дисципліна – Фінанси територіальних громад	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»	Дисципліна циклу за вибором навчального закладу Мова навчання – українська
Кількість залікових : 3	Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки: 2021/2022 Денна-3, Семестр Денна-6,
Кількість змістовних модулів –	Ступінь вищої освіти – перший, бакалаврський	Лекції: Денна – 28год. Практичні заняття: Денна – 14год.,
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: Денна – 105 год., в т.ч. тренінг 4год. Індивідуальна робота: 3
Тижневих годин- 11 год. Аудиторних годин- 3 год.		Вид підсумкового контролю: Денна форма навчання – залік;

II. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Дисципліна «Фінанси територіальних громад» орієнтована на формування здатності у студента використовувати теоретичний та методичний інструментарій для оцінювання фінансової спроможності громад та територій, ухвалювати управлінські рішення та забезпечувати умови їх реалізації.

В результаті вивчення дисципліни «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад» студент буде вміти оцінювати фінансову спроможність громад та територій, застосовувати управлінські навички у процесі бюджетного планування та прогнозування; приймати управлінські рішення щодо раціонального використання бюджетних коштів; систематизувати та аналізувати інформацію для формування бюджетних програм та оцінки їх ефективності.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

- засвоїти теоретичні основи та принципи управління фінансовими ресурсами територіальної громади;
- знати основні прийоми планування фінансових ресурсів територіальної громади;
- засвоїти основи організації бюджетного процесу на місцевому рівні;
- знати особливості залучення альтернативних ресурсів до місцевого бюджету;
- набути навички застосовувати інструментарію у сфері антикорупційного управління фінансовими ресурсами територіальної громади;

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

Загальні компетенції

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність працювати у команді.

Здатність працювати автономно.

Спеціальні компетенції

Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська

система та страхування).

Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Розуміння особливостей формування і реалізації бюджетної політики та здатність використовувати набуті знання для обґрунтування управлінських рішень щодо удосконалення механізму її реалізації.

Здатність використовувати сучасні технології бюджетування у бюджетному процесі на державному і локальному рівнях та виявляти бюджетні ризики.

Володіння технологіями, методами та інструментами управління бюджетними ресурсами.

Здатність оцінювати фінансову спроможність територіальних громад.

Здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій для виявлення фіскальних дисбалансів та здійснення бюджетного регулювання.

2.4. Передумови вивчення дисципліни

Вивчення курсу «Фінанси територіальних громад» базується на знаннях, отриманих при вивченні таких навчальних дисциплін, як «Фінанси», «Місцеві фінанси», «Бюджетна система», «Бюджетний менеджмент», «Програмно- цільовий метод бюджетування» та інші.

2.5. Результати навчання

Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

Знати механізм функціонування державних фінансів, у т. ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т. ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового

регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.

Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.

Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.

Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.

Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

Вміти застосовувати сучасні технології бюджетування у бюджетному процесі.

Володіти методичним інструментарієм оцінювання фінансової спроможності територіальних громад.

Застосовувати управлінські навички у процесі формування і використання бюджетних ресурсів, вміти формувати бюджетні програми та оцінювати їх ефективність.

Вміти аналізувати причини фіскальних дисбалансів та володіти інструментарієм здійснення бюджетного регулювання.

Уміти виявляти бюджетні ризики, оцінювати їхній вплив та застосовувати управлінські навички нейтралізації негативної дії бюджетних ризиків

III. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»

Змістовий модуль 1

«Загальні засади формування і використання фінансових ресурсів територіальної громади»

Тема 1.

Фінансові ресурси територіальної громади

Поняття фінансових ресурсів територіальної громади. Склад фінансових ресурсів. Доходи місцевих бюджетів. Кошти цільових фондів. Фінансові ресурси підприємств комунальної власності. Благодійні, спонсорські внески, пожертвування.

Місцеві бюджети у складі бюджетної системи. Склад бюджетної системи України. Бюджет Автономної Республіки Крим. Обласні бюджети. Районні бюджети. Бюджети районів у містах. Бюджети місцевого самоврядування.

Бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

Принципи побудови бюджетної системи: єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності та прозорості, відповідальності учасників бюджетного процесу.

Домінанти суспільного призначення місцевих бюджетів.

Правове забезпечення управління фінансовими ресурсами територіальних громад. Методику формування спроможних територіальних громад (Постанова КМУ № 214 від 08.04.2015 р.). Методичні рекомендації до порядку розрахунку фінансової спроможності перспективної об'єднаної територіальної громади.

Література: 2,3,9,19,20,24,26,27,28,29

Тема 2.

Управління видатками місцевих бюджетів

Видаткові повноваження органів місцевого самоврядування. Принципи формування видаткової частини місцевих бюджетів: відповідності; безперервності; раціональності; повноти; адекватності; збалансованості.

Бюджетна класифікація видатків місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів.

Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів. Видатки, що здійснюються з районних бюджетів. Видатки, що здійснюються з бюджетів місцевого самоврядування. Витрати бюджету розвитку місцевих бюджетів.

Передача коштів між місцевими бюджетами на здійснення видатків місцевих бюджетів.

Програмно-цільовий метод складання бюджету. Бюджетна програма.

Відповідальний виконавець бюджетної програми.

Наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів.

Література: 2,8,9,15,19,20,24,30

Тема 3.

Управління доходами місцевих бюджетів

Поняття доходів. Склад доходів місцевих бюджетів України.

Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.

Місцеве оподаткування. Місцеві податки: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок. Місцеві збори: збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір. Рентна плата за користування природних ресурсів.

Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти. Закріплені доходи місцевих бюджетів. Власні доходи місцевих бюджетів. Зміцнення доходної бази місцевих бюджетів.

Надходження до цільових фондів, утворених місцевими радами.

Нові можливості органів місцевого самоврядування у формуванні бюджетних доходів.

Література:2,9,14,15,16,19,24

Тема 4. Міжбюджетні трансферти

Зміст міжбюджетних відносин та передумови їх виникнення. Особливості організації міжбюджетних відносин в бюджетній системі України. Суб'єкти міжбюджетних відносин.

Сутність фінансового вирівнювання. Стан фінансового вирівнювання в Україні.

Середньодушові видатки місцевих бюджетів України та їх динаміка.

Види бюджетних трансфертів. Базова та реверсна дотації: алгоритм їх розрахунку та порядок перерахування.

Субвенції місцевим бюджетам та їх види. Освітня субвенція та механізм її надання. Особливості механізму надання медичної субвенції. Порядок та умови надання субвенції на підготовку робітничих кадрів. Інші види міжбюджетних трансфертів.

Управління ресурсами Державного фонду регіонального розвитку.

Зміст міжбюджетної реформи та її вплив на місцеві фінанси. Нові можливості вирішення проблем територіальних громад за допомогою міжбюджетних трансфертів.

Література: 2,9,19,24,25

Тема 5.

Потенційні джерела залучення ресурсів для територіальної громади

Міжнародні програми фінансування проектів на засадах співфінансування з органами місцевого самоврядування.

Одержання органами місцевого самоврядування міжнародних грантів.

Участь органів місцевого самоврядування в реалізації інвестиційних проектів на умовах співфінансування з іншими суб'єктами (державою, іншими органами місцевого самоврядування, територіальною громадою).

Застосування державно-приватного партнерства на місцевому рівні.

Інші альтернативні джерела. Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах. Самооподаткування. Місцеві запозичення.

Одержання органом місцевого самоврядування позик на покриття тимчасового касового розриву.

Фонд розвитку громади та його фінансування. Організаційні засади та процедура заснування фондів розвитку громад. Грантова діяльність фондів розвитку громад.

Література: 2,10,11,12,13,19,22,24,25

Змістовний модуль 2.

Організація та зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами територіальних громад

Тема 6.

Бюджетний процес на місцевому рівні

Особливості управління фінансами територіальної громади в рамках бюджетного процесу. Повноваження учасників бюджетного процесу. Права та обов'язки органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі.

Взаємодія учасників бюджетного процесу. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади у бюджетному процесі на місцевому рівні.

Організація планування місцевих бюджетів. Економічні основи бюджетного планування. Бюджетне планування як складова фінансового, його зміст, принципи і завдання. Методи бюджетного планування. Рівні та етапи бюджетного планування. Поняття та особливості програмно-цільового бюджетування.

Розрахунок планових показників доходів місцевих бюджетів. Планування видатків місцевих бюджетів. Організація закупівель товарів, робіт і послуг. Прозорість бюджетного процесу та інструменти її забезпечення.

Необхідність реформування механізму планування та виконання бюджету в Україні. Середньострокове планування бюджетних показників. Гендерно-орієнтоване бюджетування на місцевому рівні.

Новації бюджетного процесу на місцевому рівні. Взаємозв'язок бюджетної реформи з іншими реформами державного управління.

Література: 2,8,9,19,24,26

Тема 7.

Участь громадянського суспільства в управлінні фінансами територіальних громад

Поняття «демократія участі» та її основні ідеї. Правова база партисипаторної демократії. «Сходи участі» громадськості в управлінні фінансами територіальної громади. Громадська участь у стратегічному плануванні територіальної громади.

Механізм взаємодії влади та громадськості. Маніпуляція. Інформування. Партнерство. Делегування. Громадський контроль.

Бюджетна транспарентність як чинник демократизації управління місцевими фінансами. Бюджет для громадян. Відкритий бюджет. Переваги залучення громадськості до управління фінансами територіальної громади.

Форми участі територіальних громад у самоврядуванні. Загальні збори громадян.

Місцеві ініціативи. Громадські слухання та їх організація.

Бюджет участі та його переваги. Етапи бюджету участі.

Органи самоорганізації населення та їх участь в управлінні фінансами територіальної громади.

Громадське лобіювання та принципи його реалізації. Організація лобіювання. Громадські ради як механізм участі у формуванні владних рішень.

Література: 1,2,3,9,18,19,24

Тема 8.

Фінансовий контроль в системі управління фінансовими ресурсами територіальних громад

Види та суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері фінансового контролю на місцевому рівні. Особливості здійснення відомчого і внутрішнього фінансового контролю.

Поняття ефективності управління фінансовими ресурсами територіальної громади та його складові. Дотримання демократичних процедур планування бюджетних показників як критерій ефективності управління. Відповідність бюджетних показників

суспільним пріоритетам. Аудит ефективності виконання бюджетних програм. Оцінювання вартості послуг. Гендерний аналіз бюджету.

Громадський контроль в управлінні
фінансовими ресурсами територіальної
громади.

Література: 1,2,3,9,17,19,24

Тема 9.

Корупційні ризики в управлінні фінансами територіальної громади

Основні негативні наслідки поширення корупції на формування та використання ресурсів територіальної громади.

Наявні корупційні ризики при наданні земельних ділянок та шляхи їх зменшення. Поширення корупції у сфері надкористування та напрямки мінімізації. Корупційні механізми у сфері управління комунальним майном.

Прояви корупції у процесі закупівель товарів, робіт і послуг у сфері місцевих фінансів.

Профілактика та покарання за корупційні діяння службових і посадових осіб органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів управління місцевими фінансами.

Література: 13,19,21,22,23

Тема 10.

Зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад

Поняття державного управління та його особливості у сфері місцевих фінансів. Система управління місцевими фінансами, її складові та особливості. Проблема забезпечення публічності та відповідальності фінансової політики.

Феномен фіскальної децентралізації у західних моделях бюджетного федералізму та методологічні засади взаємодії органів влади різних рівнів бюджетної системи. Особливості та чинники формування політики у царині місцевого оподаткування. Особливості організації управління доходами місцевих бюджетів у зарубіжних країнах.

Тенденції та особливості формування місцевого боргу у зарубіжних країнах. Механізм управління місцевими запозиченнями та характеристика його складових. Принципи та методи управління борговими зобов'язаннями органів місцевої влади у західній практиці. Використання забезпечення місцевих позик та практика врегулювання дефолтів органів місцевої влади.

Міжнародні правові основи здійснення державних закупівель. Проблеми боротьби з корупцією у сфері державних закупівель.

Моделі децентралізації управління державними фінансами. Концепція бюджетної децентралізації та досвід її впровадження у зарубіжних країнах. Сутність бюджетного федералізму та його основні моделі.

Комунальна власність у ринковій економіці. Концептуальні засади побудови системи управління комунальною власністю. Управління використанням комунального майна у зарубіжній практиці. Довірче

управління та концесія, їхні особливості.

Література: 19,23,26,27,28,29,30

**IV. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІНАНСИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»**

	Кількість годин				
	Лекції	Прак-тичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Загальні засади формування і використання фінансових ресурсів територіальних громад.					
Тема 1. Фінансові ресурси територіальної громади	2	1	10	-	Опитування
Тема 2. Управління видатками місцевих бюджетів	2	1	10	1	Підготовка доповідей
Тема 3. Управління доходами місцевих бюджетів	2	1	6	-	Тестування
Тема 4. Міжбюджетні трансферти	2	1			
Змістовний модуль 2. Система управління фінансами					
Тема 5. Потенційні джерела залучення ресурсів для територіальних громад	2	1	10	-	Опитування
Тема 6. Бюджетний процес на місцевому рівні	2	1	6	-	Модульна робота
Тема 7. Участь громадянського суспільства в управлінні фінансами територіальних громад	2	1	6	-	Опитування
Тема 7. Участь громадянського суспільства в управлінні фінансами територіальних громад	2	1	6	1	Заліковий модуль
Змістовний модуль 3. Фінансовий контроль, ризики управління фінансами територіальних громад					
Тема 8. Фінансовий контроль у системі управління фінансами територіальних громад	2	1	5	-	Опитування
Тема 8. Фінансовий контроль у системі управління фінансами територіальних громад	2	1	10	-	Тестування
Тема 9. Корупційні ризики в управлінні фінансами територіальної громади	2	1	10	1	Підготовка доповідей
Тема 9. Корупційні ризики в управлінні фінансами територіальної громади	2	1	5	-	Тестування
Тема 10. Зарубіжний досвід в управлінні фінансами територіальних громад	2	1	5	-	Опитування
Тема 10. Зарубіжний досвід в управлінні фінансами територіальних громад	2	1	6	-	Ректорська контрольна робота
Тренінг			5		
Разом	28	14	105	3	

V. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1. (1 год.)

Тема : Фінансові ресурси територіальної громади.

Мета: здобуття знань щодо змісту та структури фінансових ресурсів територіальної громади, чинників їх формування та правового забезпечення.

Питання для обговорення:

1. Поняття фінансових ресурсів територіальних громад та їх склад.
2. Що таке бюджет і чому він необхідний? Місцеві бюджети у складі бюджетної системи.
3. Призначення місцевих бюджетів.
4. Правове забезпечення управління фінансовими ресурсами територіальних громад.
5. Особливості фінансів об'єднаних територіальних громад.

Література: 2,3,9,19,20,24,26,27,28,29

Практичне заняття №2 (1 год.)

Тема: Управління видатками місцевих бюджетів.

Мета: здобуття знань щодо видаткових повноважень місцевого самоврядування та принципів їх формування; основні аспекти програмно-цільового методу складання бюджету та наслідки бюджетної реформи для місцевого самоврядування.

Питання для обговорення:

1. Видаткові повноваження органів місцевого самоврядування.
2. Бюджетна класифікація видатків місцевих бюджетів.
3. Видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів.
4. Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування.
5. Витрати бюджету розвитку місцевих бюджетів.
6. Передача коштів між місцевими бюджетами на здійснення видатків місцевих бюджетів.
7. Наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів.

Література: 2,8,9,15,19,20,24,30

Практичне заняття № 3 (1 год.)

Управління доходами місцевих бюджетів.

Мета: здобуття знань щодо складу та особливостей формування доходів місцевих бюджетів, нові можливості для формування фінансових ресурсів.

Питання для обговорення:

1. Склад доходів місцевих бюджетів України.

2. Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Місцеве оподаткування. Рентна плата за користування природних ресурсів.
3. Неподаткові надходження місцевих бюджетів. Доходи від операцій з капіталом.
4. Надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів.
5. Надходження до цільових фондів, утворених місцевими радами.
6. Нові можливості органів місцевого самоврядування у формуванні бюджетних доходів.

Література: 2,9,14,15,16,19,24

Практичне заняття № 4 (1 год.)

Міжбюджетні трансферти.

Мета: здобуття знань про міжбюджетні трансферти як джерело фінансових ресурсів територіальних громад.

Питання для обговорення:

1. Зміст та призначення міжбюджетних трансфертів. Види міжбюджетних трансфертів.
2. Базова та реверсна дотації: алгоритм їх розрахунку та порядок перерахування.
3. Освітня субвенція та механізм її надання. Особливості механізму надання медичної субвенції.
4. Порядок та умови надання субвенції на підготовку робітничих кадрів. Інші види міжбюджетних трансфертів.
5. Управління ресурсами Державного фонду регіонального розвитку.
6. Нові можливості вирішення проблем територіальних громад за допомогою міжбюджетних трансфертів.

Література: 2,9,19,24,25

Практичне заняття №5 (1 год.)

Тема: Потенційні джерела залучення ресурсів для територіальної громади.

Мета: здобуття знань про додаткові джерела фінансових ресурсів, які можуть бути залучені територіальною громадою для фінансування власних потреб; отримання навиків пошуку резервів наповнення бюджету територіальної громади.

Питання для обговорення:

1. Міжнародні програми фінансування проектів на засадах співфінансування з органами місцевого самоврядування.
2. Як органи місцевого самоврядування можуть одержати міжнародні гранти?
3. Участь органів місцевого самоврядування в реалізації інвестиційних проектів на умовах співфінансування з іншими суб'єктами (державою, іншими органами місцевого самоврядування, територіальною громадою).
4. Застосування державно-приватного партнерства на місцевому рівні.
5. Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах.
6. Самооподаткування.
7. Місцеві запозичення.
8. Яким чином орган місцевого самоврядування може одержати позику на покриття тимчасового касового розриву?

Література: 2,10,11,12,13,19,22,24,25

Практичне заняття №6.(1 год.)

Тема: Бюджетний процес на місцевому рівні.

Мета: здобуття знань про особливості бюджетного процесу на рівні територіальних громад; навиків планування доходів та видатків бюджету;

ознайомлення з новаціями бюджетного процесу.

Питання для обговорення:

1. Стадії бюджетного процесу.
2. Повноваження учасників бюджетного процесу. Права та обов'язки органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі. Взаємодія учасників бюджетного процесу.
3. Організація планування місцевих бюджетів.
4. Розрахунок планових показників доходів місцевих бюджетів. Планування видатків місцевих бюджетів. Організація закупівель товарів, робіт і послуг.
5. Необхідність та інструменти забезпечення прозорості бюджетного процесу.

6. Новації бюджетного процесу на місцевому рівні.
Література: 2,8,9,19,24,26

Практичне заняття №7.(2год.)

Тема:Участь громадянського суспільства в управлінні фінансами територіальних громад.

Мета: здобуття знань про механізми взаємодії органів влади та громадськості в процесі управління фінансовими ресурсами територіальних громад; організаційні аспекти забезпечення бюджетної транспарентності, проведення бюджетних слухань та інших форм залучення громадян.

Питання для обговорення:

1. Зміст та правова база партисипаторної демократії.
Громадська участь у стратегічному плануванні територіальної громади.
2. Механізм взаємодії влади та громадськості: від маніпуляції до громадського контролю.
3. Бюджетна транспарентність як чинник демократизації управління місцевими фінансами..
4. Форми участі територіальних громад у самоврядуванні.
5. Бюджет участі та його переваги. Етапи бюджету участі.
6. Органи самоорганізації населення та їх участь в управлінні фінансами територіальної громади.
7. Громадське лобіювання. Громадські ради як механізм участі у формуванні владних рішень.

Література: 1,2,3,9,18,19,24

Практичне заняття №8.(2год)

Тема: Фінансовий контроль на місцевому рівні.

Мета: здобуття знань про зміст та організацію фінансового контролю за формуванням і використанням фінансових ресурсів територіальних громад; розуміння змісту оцінювання ефективності управління фінансами територіальних громад та здобуття навиків його проведення.

Питання для обговорення:

1. Види та суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні.
2. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері фінансового контролю на місцевому рівні.
3. Особливості здійснення відомчого і внутрішнього фінансового контролю.
4. Поняття та складові ефективності управління фінансовими ресурсами територіальної громади.
5. Дотримання демократичних процедур планування бюджетних показників. Відповідність бюджетних показників суспільним пріоритетам. Аудит ефективності виконання бюджетних програм. Оцінювання вартості послуг.
6. Гендерний аналіз бюджету.
7. Громадський контроль в управлінні фінансовими ресурсами територіальної

громади.

Література: 1,2,3,9,17,19,24

Практичне заняття № 9.(2год.)

Тема: Корупційні ризики в управлінні фінансами територіальної громади.

Мета: здобуття знань про наслідки поширення корупції в управлінні фінансовими ресурсами територіальних громад та інструменти протидії.

Питання для обговорення:

1. Основні негативні наслідки поширення корупції на формування та використання ресурсів територіальної громади.
2. Наявні корупційні ризики при наданні земельних ділянок та шляхи їх зменшення.
3. Поширення корупції у сфері надкористування та напрямки мінімізації.
4. Корупційні механізми у сфері управління комунальним майном.
5. Прояви корупції у процесі закупівель товарів, робіт і послуг у сфері місцевих фінансів.
6. Профілактика та покарання за корупційні діяння службових і посадових осіб органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів управління місцевими фінансами.

Література: 13,19,21,22,23

Практичне заняття 10.(2год.)

Зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад.

Мета: здобуття знань про зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад, основних характеристик методів та інструментарію, який для цього застосовується .

Питання для обговорення:

1. Система управління місцевими фінансами у зарубіжній практиці. Проблема забезпечення публічності та відповідальності фінансової політики.
2. Фіскальна децентралізація у західних моделях бюджетного федералізму. Особливості організації управління доходами місцевих бюджетів у зарубіжних країнах.
3. Механізм управління місцевими запозиченнями. Практика врегулювання дефолтів органів місцевої влади.
4. Проблеми боротьби з корупцією у сфері державних закупівель.
5. Моделі децентралізації управління державними фінансами.
6. Концептуальні засади побудови системи управління комунальною власністю у зарубіжній практиці.

Література: 19,23,26,27,28,29,30

VI.КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ) з дисципліни «Фінанси територіальних громад» виконується самостійно кожним студентом відповідно до списку у групі у вигляді комплексної задачі. КПЗ охоплює усі основні теми дисципліни «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад». Метою виконання КПЗ є опрацювання інструктивної та законодавчої бази та оволодіння навичками розрахунку фінансової спроможності перспективної об'єднаної територіальної громади. Виконання КПЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад».

Варіант завдання КПЗ

Виходячи із прогнозних бюджетних показників сіл, селищ, міст, які прийняли або планують прийняти рішення про утворення або приєднання до існуючої ОТГ (за вибором студента), провести попередній розрахунок фінансової спроможності бюджету перспективної ОТГ. В ході підготовки КПЗу використовувати Методику формування спроможних територіальних громад (Постанова КМУ № 214 від 08.04.2015 р.) та Методичні рекомендації до порядку розрахунку фінансової спроможності перспективної об'єднаної територіальної громади.

Спроможною територіальною громадою є така громада, в якій фінансові, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах громади. При формуванні перспективної об'єднаної територіальної громади важливим є попередній розрахунок її фінансової спроможності, який дозволить оцінити переваги та ризики такого об'єднання, визначити потребу в пошуку додаткових коштів та упорядкуванні видатків. Об'єднання територіальних громад лише тоді має сенс, коли попередні розрахунки доводять, що така об'єднана громада буде фінансово спроможною вирішувати всі питання місцевого значення.

Обсяг самостійної роботи має становити до 10 сторінок друкованого тексту (формат А4).

Основні результати дослідження доповідаються в аудиторії та супроводжуються презентацією слайдів (10–20 слайдів)

VII. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (91 год.денна форма навчання, 144 год.заочна форма навчання).

Самостійна робота студента (СРС) – це діяльність, яку студенти виконують самостійно за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі. Самостійна робота спрямована на більш глибоке ознайомлення студентом з проблемами, які розглядаються навчальним курсом «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад». Під час вивчення навчальної дисципліни «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад» застосовуються такі види самостійної роботи:

– підготовка додаткових питань (2 на вибір) до кожної теми навчальної дисципліни;

– робота з додатковою літературою та ін. Обов'язкові вимоги до наукової роботи:

– оптимальний обсяг розкриття додаткового питання – 3-4 сторінки. За ініціативою студента додаткові питання можуть бути представлені на практичному занятті чи круглому столі у формі презентації;

– поєднання теоретичного і практичного аспектів досліджуваної проблеми.

Подання суто описових робіт, які не містять цифрового матеріалу не допускається;

– наявність висновків та рекомендацій практичного характеру. Наведені пропозиції, представлені в рамках викладення змісту питань самостійної роботи, мають бути належним чином аргументовані, наявність у тексті голослівних, нічим не підкріплених висновків та пропозицій небажана.

**Перелік тем для самостійної роботи
Денна форма навчання-105 год.**

1	Нормативно-правове забезпечення реформи місцевого самоврядування та бюджетної децентралізації	2
2	Місце реформи місцевого самоврядування в програмних документах, що регламентують проведення реформ в Україні	2
3	Перспективи запровадження альтернативних способів виробництва та суспільних послуг на місцевому рівні	10
4	Форми альтернативного надання послуг на місцевому рівні	2
5	Сфери застосування альтернативного надання послуг на місцевому рівні	2
6	Вплив бюджетних видатків на соціально-економічний розвиток територіальних громад	2
7	Визначення етапів реалізації бюджетної програми	2
8	Типи показників виконання бюджетних програм	2
9	Особливості використання показників виконання бюджетних програм	4
10	Формування власних доходів місцевих бюджетів в контексті фінансової незалежності територіальних громад	2
11	Рентні платежі як джерело фінансових ресурсів територіальних громад	2
12	Детінізація економіки як резерв наповнення бюджетів територіальних громад	4
13	Резерви надходжень бюджетів територіальних громад за рахунок впорядкування земельних відносин	2
14	Оцінка міжбюджетних трансфертів в контексті фінансової незалежності територіальних громад	2
15	Проблемні аспекти розрахунку освітньої субвенції	2
16	Медична субвенція як джерело фінансових	2

	ресурсів територіальних громад	
17	Міжбюджетна реформа та її вплив на фінансову спроможність територіальних громад	2
18	Міжнародна технічна допомога як джерело фінансових ресурсів територіальних громад	4
19	Бюджетний інструментарій фінансування інвестиційних проєктів територіальних громад	2
20	Фонд розвитку громади як джерело фінансових ресурсів територіальних громад	4
21	Перспективи розвитку місцевих запозичень	2
22	Формування фінансових ресурсів територіальних громад в рамках міжмуніципального співробітництва	4
23	Проблеми взаємодії учасників бюджетного процесу на рівні територіальних громад	4
24	Середньострокове бюджетне планування в Україні	2
25	Перспективи впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування	2
26	Формування фінансових ресурсів територіальних громад в рамках міжмуніципального співробітництва	2
27	Проблеми впровадження програмно-цільового бюджетування на рівні територіальних громад	2
28	Інструменти забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні	4
29	Проблеми взаємодії влади та громадськості в управлінні фінансами ресурсами територіальних громад	2
30	Відповідальність за корупційні дії в управлінні фінансовими ресурсами територіальних громад	4
31	Європейський досвід реформи місцевого самоврядування та бюджетної децентралізації	2
32	Зарубіжний досвід організації виробництва бюджетних послуг на місцевому рівні	2
33	Зарубіжний досвід організації виробництва бюджетних послуг на місцевому рівні	5
34	Особливості формування бюджетних видатків у країнах з транзитивною економікою	3
35	Зарубіжний досвід альтернативного надання суспільних послуг на місцевому рівні	3
36	Міжнародна технічна допомога як джерело	4

	фінансових ресурсів територіальних громад	
37	Еволюція методу аналізу «витрати- вигоди»	4
	Тренінг	4
	Разом	105

Усі аналітичні дані, використані студентом при виконанні питань самостійної роботи, мають бути підтвержені ксерокопіями оригіналів першоджерел або роздрукованими сторінками з інтернет-ресурсів.

VIII. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ (4 год.)

Тематика: Аналіз ефективності видатків місцевого бюджету.

Порядок проведення:

1. Проаналізувати дотримання демократичних процедур при плануванні бюджетних показників.
2. Оцінити відповідність бюджетних показників суспільним пріоритетам (стратегії та програмі соціально-економічного розвитку територіальної громади)
3. Зробити аналіз показників виконання бюджетних програм та досягнення поставлених цілей.
4. Оцінити вартість послуг за бюджетними програмами місцевого бюджету.

ІХ. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

В процесі вивчення дисципліни «Фінанси територіальних громад» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, реферати, есе
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- ситуаційні завдання;
- аналіз та складання відеороликів;
- підсумкове тестування по кожному змістовому модулю;
- оцінювання виконання КППЗ;
- підсумковий письмовий екзамен.

Х. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни "Фінанси територіальних громад" визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

- %

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (КППЗ)	Разом
30%	40%	30%	100%
тиждень (8)	тиждень (13)	Згідно наказу №275 від 25 червня 2021 року	

= Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

ХІ. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант лекцій	1-10

2.	Комплексні практичні індивідуальні завдання для самостійного виконання (електронний варіант)	1-10
3.	Методичні вказівки для проведення семінарських занять	1-10
4.	Мультимедійний проектор	1-10

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Аналітична записка “Напрями активізації участі громадськості у місцевому самоврядуванні в містах України”. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/gromadsk.pdf.
2. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 р. № 2456-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування [переклад з англійської мови Є.М.Вишневецького]. Видавництво Ради Європи. 9 с.
4. Закон України “Про державне регулювання у сфері комунальних послуг” від 9 липня 2010 року № 2479-VI URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2479-17>.
5. Закон України “Про державно-приватне партнерство” від 1 липня 2010 року № 2404-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
6. Закон України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” від 5 лютого 2015 року № 157-VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
7. Закон України “Про житлово-комунальні послуги” від 24 червня 2004 року № 1875-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>.
8. Закон України “Про публічні закупівлі” від 25 грудня 2015 року № 922-VIII URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19/print1446372712142471>.
9. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
10. Закон України “Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом” від 19 травня 2015 року № 436-VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-19>.
11. Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17 червня 2014 року № 1508-VII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
12. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1444641728510278>.

13. Іванов О. В. Щодо подолання корупції у сфері державних закупівель в Україні : Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1486>.
14. Карпишин Н. Формування доходів місцевого бюджету від оренди та приватизації комунального майна. *Світ фінансів*. 2014. №2. С. 118-125.
15. Карпишин Н., Стоян В. Бюджет розвитку громади: досвід та можливості. *Ефективна економіка*. 2016. №6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>,
16. Малиняк Б. С. Детінізація місцевих фінансів як передумова бюджетної децентралізації в Україні. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 69–80.
17. Кириленко О., Вацлавський О. Бюджетний контроль при плануванні місцевих бюджетів. *Світ Фінансів*. 2018. №4. С. 40-50.
18. Кириленко О., Чайковська І. Перспективи запровадження бюджету участі в Україні на основі зарубіжного досвіду. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. Тернопіль, 2015. Вип. 2. С. 86-100.
19. Кириленко О. П., Малиняк Б. С., Письменний В. В., Русін В. М. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. К.: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ». 2015. 396 с.
20. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К.: Преса України, 1997. 80 с.
21. Корупція: хвороба суспільства чи хвороба системи влади: збірка аналітичних матеріалів, соціологічних досліджень та рекомендацій по запобіганню корупції. Х.. Фонд місцевої демократії. 2015. 512 с.
22. Методичні рекомендації “Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n002032313/print1443711969188449>.
23. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с.
24. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
25. Фандрейзинг. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. О.Кобзарев. Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 84 с. URL: <http://www.oblrada.pl.ua/grant/5656.pdf>
26. Devas N. (2012) Municipalities and Finance: A Sourcebook for Capacity Building. URL: <https://books.google.com.ua>
27. Neal R. (2012) Municipal management and Finances. URL: <https://books.google.com.ua>
28. Farvacque-Vitkovic, Catherine [editor]; Kopanyi, Mihaly [editor] (2014) Municipal finances: a handbook for local governments URL: <http://documents.vsemirnyjbank.org/curated/ru/403951468180872451/Municipal-finances-a-handbook-for-local-governments>
29. Mintz J. A., Rosenberg R. H., Bakken L. A. (2010) Fundamentals of Municipal Finance. URL: <https://books.google.com.ua>

30. Local government finance URL:
<https://www.clgf.org.uk/resource-centre/knowledge-hub>